

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația BUCUREȘTI Strada Regulă, 6	SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET	ABONAMENTUL ANUAL: În țară . . . 10 lei În străinătate 12 »
--	----------------------------	---

ÎNDRUMAREA CEA BUNĂ ȘI CUMINTE ¹.

...Dar iată că un nou curent se ivise. El se lupta întâiu cu împrejurări foarte grele, oprit în loc de alte curente, amestecat une ori cu ele. Amestecul ajunsese la o anumită dată așa de puternic, încît curentul inițial părea pierdut. O altă generație, pornind de la alte considerații, l-a înviat și a represintat ideia conducătoare cea bună, atîta timp cît i-au îngăduit puterile. Apoi iarăși s'a părut că biruința se pleacă în partea curentului grandoman, fără conștiință de trecutul, de viitorul, de chemarea noastră, Clăcașul Sevdinchinay Dai toți idolii neamului străin. Apoi el s'a întărit din nou, și el chiamă astăzi la sine pe toți oamenii iubitori de țară și de neam, pe toți oamenii cinstiți și cuminiți, pe toți oamenii de ispravă.

Să urmărim și dezvoltarea acestei idei conducătoare.

Asachi și Eliade nu trecuseră cu totul în legiunea latiniștilor, dar nici unul, nici altul n'a mai păstrat de la o vreme legăturile cu poporul lor și ei au ajuns repede a nu-l mai înțelege și a nu-l mai putea călăuzi. Asachi tipăria reviste cu text frances în fața celui românesc și nu mai răspegia nici-un neologism frances. Eliade profetisa, făcea comentarii ale Bibliei, se asemăna cu Hristos, și îndată prinse a biugi într'un fel de romîno-italiană pe care n'o mai cetia nimeni.

Alți scriitori cari față de dinșii erau niște tineri, lucrau însă, mai ales în Moldova, pe o altă temelie. Adevărata cercetare a trecutului o începură, mai în același timp, Munteanul Bălcescu, care trăi puțin, și marele Moldovean Mihail Cogălniceanu. Cronicile, documentele, care erau și *minunate îndreptare de limbă și păstrătoare ale cuge-tării adevărat românești a trecutului*, ieșiră la iveală. Al. Russo,

¹ Extras din capitolul «Ideile conducătoare în viața poporului românesc» al cărții «Istoria Romînilor în chipuri și icoane», ce va ieși în curînd.

Vasile Alecsandri scot la lumină poesia poporului. Pornind de la cunoștința acestor izvoare, se înjgheabă o literatură nouă, care numără în aceeași generație pe cumpătatul și clasicul nuvelist Costachi Negruț (Negruzzi). Într'o generație următoare se adaugă la dinsa Alexandru Odobescu. Dintre și mai tineri, câțiva școlari ai Germaniei anilor 1860, întorși în țară, întemeiază «Convorbirile literare»: în ele Slavici dă graiul firii țeranului ardelean, Miron Pompiliu tipărește cîntece ardelenești, Gane spune pe înțelesul tuturor povești din Moldova, Ispirescu țese din ușor firul basmelor muntene, și minunatul povestitor Creangă înfățișează satul moldovenesc. Alecsandri se alipește la mișcare, dar nu cu totul, păstrînd unele păcate și lipsuri ale trecutului. Însă un tînăr care învățase prin toate țerile românești, în Moldova, la Cernăuți, la Blaj, care stătuse la Viena în mijlocul studenților romîni de pretutindenă, care fusese suflerul lui Pascali la București, un tînăr moldovean din pragul Bucovinei, cu multe cunoștinți generale și cu cele mai adînci cunoștinți românești ce se pomeniseră pînă atunci, Mihail Eminescu, adună în sine toată bogăția de gîndire și simțire a neamului și pe o înaltă gamă de modernitate cîntă în cel mai frumos grai românesc. Acel care călăuzise de la început mișcarea, d. T. Maiorescu, recunoscă de la cele d'întăiu strofe pe frunzașul chemat al literaturii nouă.

«Convorbirile» au avut vre-o douăzeci de ani de strălucire. Apoi revista se strămută în București. Mulți dintre cei mai însemnați colaboratori ai ei intrară în politică fără a putea face să învingă aici alt spirit. În București terenul rămăsese al altora, iar în Iași, după plecarea «Junimii» se instalează socialismul «Contemporanului». Generația tînără primi cu cea mai mare bucurie activitatea critică a d-lui Dobrogeanu-Gherea, care îndrepta literatura românească spre ideale ce nu sînt și acelea ale poporului românesc. În același timp se ivia, printr'o înțelegere greșită a unor anumite modele, dar mai ales printr'o adoptare a spiritului boulevardier frances și prin amestecul în literatură al multor Evreii sceptici, o nouă literatură satirică, fără îndreptățire, fără conștiință, fără cruțare, ridicîndu-se din noroiul pornografiei numai pentru a mușca prin înșulta personală. În jurul unei biete reviste ciudat scrisă, se adunară tineri ce-și ziceau decadenți, cîntăreți ai ticăloșilor sociale și ai rătăcirilor bolnave în care poate cădea simțirea omenească. Glasul limpede al celor trei frunzași noi, armonicul povestitor și pătrunzătorul critic social I. L. Caragiale, înfloritul stilist, bogat în icoane nouă, Delavrancea, și poetul atît de intim și de simplu, Vlahuță, nu era ascultat decît în unele cercuri.

Publicația periodică pe care o căuta mai mult publicul, *Revista Nouă*, nu făcea alegerea și nu cerca să determine nimic, în nimic.

*

Lucrurile s'au schimbat astăzi. Încă odată s'au revărsat asupra scriitorilor comorile trecutului și comorile poporului. Atingerea între Rominii din toate părțile s'a făcut zilnică, sinceră, de un mare folos pentru cugetarea lor. S'a văzut prin grele împrejurări din urmă ce sfântă e vorba de odinioară a lui Mihaï Cogălniceanu că din câteva mii de boieri și pentru dinșii nu se poate face un popor, și mîni de ajutor se întind în sfîrșit de sus pentru a prinde mîna scrijelată de muncă a țeranului, sprijin al tuturor, în toate primejdiile și la toate ostenețile.

Universitățile s'au înălțat mai sus decît vechiul rol de a pregăti profesori, și ele vrea să îndrepte viața timpului. Zidurile dintre literatură și ramurile vecine se dărîmară și îngăduiră o simțitoare îmbogățire a celei d'întăiu. Trei reviste ale celor mai tineri, «Sămănătorul», «Lucefărul», «Făt-Frumos», luptă în același rînd, și ele au dat literaturii de astăzi pe un Iosif, un Sadoveanu, un Goga, un Sandu, un Ciocîrlan, un Cerna, un Vîlsan.

Și acum mișcarea nu se oprește aici. Toată viața românească e prinsă de dînsa, și, cu toate împrejurările de astăzi, ea va izbuti să prefacă tot. Originalitatea ei binefăcătoare stă într'aceia că ea nu născocoște, nu adaugă și nu falsifică nimic, dar nu lasă să-i scape din vedere nici-una din însușirile, din putințele de dezvoltare ale neamului. Puterile adevărate de astăzi, moștenirea cea bună a trecutului, tot ce are poporul românesc la îndămîna sa, trebuie a fi întrebuințat. Scopul nu mai e acela de a ne asemăna cu unii sau cu alții, de a ne întrece cu Romanii de odinioară sau de a ne ținea pe urma Francesilor. Nu voim a fi un Stat modern oarecare, de o precitate și îndrăzneală care să uimească lumea. Dorințele noastre sînt mult mai modeste, dar mult mai ușoare de tălmăcit în faptă sigură. Avînd cunoștința de ceia ce sîntem, simțindu-ne Romini mult mai mult decît coborîtorii ai Romanilor și chiar decît cetățeni ai României, voim, în cea mai strînsă legătură cu tot ceia ce a fost sănătos în trecut, să clădim cu mijloace românești civilizația românească pentru toți Rominii.

N. IORGA.

S'A PUSTIIT COLIBA MEA

*S'a pustiit coliba mea
Din cuibul cel de munte...
Și s'a pierdut prin mărăciină
Părăul de supt punte.*

*Pridvoru-î frînt, nici ușă nu-î,
Ferestrele-s crăpate
Și vîntul intră'n voia lui...
De șuieră și bate.*

*A mai rămas lîngă cuptor
O mîină de cenușă,
O furcă fără de fuior
Și-o mătură la ușă...*

*Sînt aninate sus în cuiu...
Treî ramuri ofilite...
Sînt urmele pustiului
Prin colțuri înflorite.*

MARIA CUNȚAN

MARINARUL

Mahalaua e locuită numai de pescari. Căsuțele, mici și joase, săptămîni întregi dorm liniștite, cu lăcăți mari la ușile de brad. Singurii păzitori, cîteva pisici slăbănoage, stau mișnate pe stilpii porților, privind cu jale la șiragurile de peste sărat care atîrnă pe sfori și se usucă la soare.

Apoi, deodată, cînd lotcile încărcate cu pește trag la *Vadul Boilor*, totul se schimbă ca prin farmec. Caterincile cîntă, bărbați și femei se ieaă de gît, chiuind pe ulițele murdare, se îndosesc prin cîte-o crîsmă și petrec pînă la ziuă; la urmă se sfîrșește cheful cu păruielei sdravene, ori cu capete sparte.

O singură inimă stă rece la toată veselia; inima Casandreî, nevasta marinarului Antohie.

Căsuța lor odinește ceva mai la o parte. Străjuită de un salcîm prăfuit, cu acoperemîntul de șindrila plecat cam într'o parte, în liniștea serei, prin geamurile mici, privește par'că chiorîș la celelalte chichinețe.

Casandra e femeie frumoasă. A fost în vremea ei și mai și; necazurile aū îmbătrînit-o. Al noulea an de cînd s'a măritat, și 'n atît amar de vreme, ea nu-și aduce amînte să fi petrecut un Paște saū un Crăciun cu dumnealū. Cînd celelalte femei se duc la vizite, la prietene, ea tot singură între cei patru pereți, ca o vădană. Nici-odată, nimeni n'a auzit-o jăluindu-se. S'a deprins cu felul acesta de viață, iar împrejurările aū făcut-o tare ca un bărbat. Aceasta mai ales de cînd mă-sa s'a dus pe calea cea neîntoarsă. Are doi copii: unul de șapte ani și celalt de țîță. Cu ei își petrece uritul în lungile așteptări.

De multe ori cînd dumnealū vine acasă, dînsa îi spune:

«Ce nu-ți cauți altă slujbă, bre omule? Mai bine-o leafă mai mică, dar să fii sigur de viața ta!»

Antohie rîde și-o iea de gît, apoi zice :

«Așa-î viața de marinar! Cîteva zile împreună, după aceia o sărutare, și pustiul apei s'așterne între noi...»

În zilele cu soare, își iea ciorapul, copilul de mină și pornește la Dunăre. Malul coboară prăpăstios și fără verdeață. O cărăruie mică șerpuește pe coastă. Dunărea curge liniștită și mindră. Cîte o barcă neagră taie în curmeziș fața apei. La depărtări mari, un vapor ridică drumul Brăilei. Casandra urmărește toate acestea, dar ochiul ei țintește mai ales, spre zările depărtate ale portului, acolo unde coșurile fabricelor, catartele probelelor se ridică negre în cuprinsul strălucitor.

Cînd un fum negru se înalță spre albastrul cerului, inima ei prinde a bate cu grabă; duce mîna streășină la ochi, căutînd să deslușească zarea. De atîția ani de zile s'a deprins a cunoaște vaporul, după cartate și coș. Dacă așteptarea i-a fost zădarnică, își ia copilul de mină și se întoarce acasă.

Noaptea coboară liniștită. Prin vecini se aprind focuri mari și pescarii vin acasă cu ciorpacul de-a spinare. Uneori pe lingă gardurile întunecate se strecoară flăcăi cîntînd :

Margareeeto, îngeraș iubi-t
Margareeeto sint nenorocit...

Atunci își aduce aminte de alte vremuri... Vede, par'că, un marinar tînăr și voinic, cu galonul de aur la mină, cu cordele la bonetă și cu ochii negri. Seara, o așteaptă de obicei la porțiță și multă vreme stau față în față, spunîndu-și de cite 'n lună și 'n stele. Sîmbăta se întîlnesc la baluri; iar dintre toți flăcăii cari stau roată și-o privesc cu drag, Antohie e cel întăiu care o iea și-o învirte în danț.

Luminile se sting. Tirziu de tot, adoarme chinuită de gînduri.

Dintre toate prietenele din mahala, cu mama Safta se întîlnește mai des. Ziua, după ce isprăvește treaba și-adoarme copilul, trece colțul străzii și deschide porțița căsuței dărăpănate. Bătrîna, cînd o vede, nu știe ce să-î mai facă de bucurie. Casandra scoate de supt pestelcă o hirtie, o pune pe masă și o desface:

«Iaca, mamă Saftă. Aici cafea, dincolo zahăr.

— Să trăești, să-ți dea Dumnezeu sănătate!»

Mai stau ce mai stau de vorbă, pe urmă baba scoate de supt perină o pereche de cărți slinoase și zice :

«Am să-ți cant, să vedem ce *chiva*?»

Iea cărțile, le măsluește, întinde una Casandrei, pe urmă le așează pe masă. Baba mereu șoptește din gură; apoi dintr'odată zice cu glas tare :

«Mare bucurie, dragul mamei, mare bucurie. Se face par'că, pe corabie, un om de negru și cu gîndul și cu inima la tine...»

Mai întoarce-o carte, mai tușește și zice iar :

«Și-ți cade la așternut pe-o vreme de sară. Ei, bată-l să-l bată! oare cine să fie?»

Se uită 'n ochii Casandrei și rîde. Casandra rîde și ea; luînd cartea din mîna babei, zice :

«Așa-î, așa-î. De-acum trebuie să vie...»

Ochii albaștri ai tinerei femeii rid de bucurie. Mătușa Safta, după ce dă încă odată, strânge cărțile, caută un ibric, ia surcelele uscate de după sobă și aprinde focul.

«Și de mult lipsește, dragul mamei?

— Mine șase săptămîni.

— Da poate ți-a trimis scrisoare în vremea asta?

— Da. Mi-a scris una din Spania.

— Auzi dumneata! Din Șpana? Unde-o fi ș'aceia!

— Apoi, după cit mi-a spus dumnealui, mergi mai bine de trei săptămîni pe apă.

— O fi la marginea pămîntului, Căsăndriță, hăi?

— Nu tocmăi la marginea pămîntului, dar nici departe nu-î!

— Și ce fel de lume să fie pe-acolo?

— Ia niște *nații*, mamă Saftă....»

Bătrîna duce mîna la gură, dă din cap și se miră:

«Măăiculița mea! pe unde mai umblă și Antohie al tău!»

În lumina scăzută a după-amiezei de vară, soarele trimite raze vesele de lumină. O miță albă sare de pe pat, și începe să miaune prin casă.

Baba Safta ia ibricul de la foc, toarnă cafeaua, apoi cele două prietene încep a sorbi băutura caldă.

E o sară întunecată și umedă de început de toamnă. Printre ramurile salcîmilor bătrîni, vîntul trece cu oftări aspre. În vale, Dunărea își izbește apele de maluri, scoțînd gemete adînci. Plutele de grinzi scîrție 'n noapte și împrăstie fiori. Pe ulițile pustii, tăcere. Felinarele strîmbe veghiază la colțuri și rare-orî, în lumina murdară, își arată chipul muncitorî întîrziatăi sau bețivi clătîindu-se. Căsuțele mici, adîncite în noapte, dezvălesc ochiuri de lumină roșiatică. Pe vremea aceasta, Casandra stă la geam. Ascultă oftările vîntului, ridică din cînd în cînd perdeaua roșie și privește în întunerecul de afară. Une orî i-se pare c'a auzit pași spre poartă. Se ridică grabnic de pe pat, face lampa mare și așteaptă.

Pe pătîșorul de lîngă sobă, cei doi copilași dorm de cum a înserat a sară. O candelă veghiază în colț, și 'n lumina viorie se desvălește chipul Maicei Domnului.

Casandra privește cu grijă la ei, apoi, pășînd în vîrful degetelor, s'apropie de pat.

De-odată tresare. Un zgomot de pași, o face să-și ridice capul.

Ascultă... Apoi, ca mînată de vînt, se răpède spre ușă. Pune mîna pe clapă și o deschide.

«Care-î acolo?

— Eă!»

Și de-odată, cu noaptea de-afară, un chip negru se prăvăvălește în prag, ținînd o buccă în mînă.

«Bine v'am găsit sănătoși! zice voinicul, cu glas tare.

— Bine-ai venit, omule!» Și femeia rămîne ca țintuită în loc, ne știînd ce să mai zică de bucurie.

Urmează o clipă de tăcere, și omul înalt și spătos, îmbrăcat într'o

manta lungă cu nasturi lucitori, cu șapca pe cap și cu fața neagră de cărbune, s'apropie de femei și-o vîea de obraz:

«Te-asteptai să vin în ia-sară?»

— De unde?! mi'nchipuim că cine știe ce ți s'a 'ntîmplat!

— E-hei, lung voiaj. Era să ne'nghită marea...

— Cum, era să vă 'nnecați? zice femeia cu glas de spaimă. Și cum era să vi se 'ntimple nenorocirea?

— Apoi să vezi, zice omul și se așează pe pat. Da' vino încoace, stai colea... Să vezi... Pornisem din Rotterdam pe-o vreme liniștită. Cînd am ajuns la Finister, la Țintirîmul Marinarilor, unde se pune pe-o furtună... mamă... Acolo, într'un golfuleț mititel, o mulțime de vapoare, franțuzești, englezești, care veniseră înaintea noastră, se adăpostiră de furtună și nici-unul nu ieșia la larg. Stăm noi cîteva ceasuri în ancoră și, mai liniștindu-se furtuna, văd pe Căpitan dînd poruncă să fie mașina gata. Plecăm pe înserat. Pe la mijlocul nopții, unde 'ncepe vîntul a urla și valurile a crește cît munții și-a isbi vaporul, cînd într'o parte, cînd într-alta. În cîteva ceasuri, de mari ce erau talazurile, nimic nu mai rămăsese bun pe covertă. Stam legat la cîrmă împreună cu Căpitanul, și izbirile apei tot cercau să ne fure... Marinarul tăcu; își duse mîna prin păr și lăsă capul în jos. — În spre ziuă a dat Dumnezeu de s'a mai potolit furtuna. Am avut noroc... Acu bine că m'am întors acasă...»

Femeia ridică ochii în sus, clătină din cap și-un oftat porni din adîncul snfletului, pe cînd două lacrimi îi alunecară pe obraji.

«Ț'o fi foame, întrebă ea după un timp.

— Foame și nu prea.

— Am friptură, borș, numai să le 'ncălzesc.»

Cassandra se apropie de pat și prinse a zgîlții pe copilași:

«Scoală, Mihăița, a venit tata...»

De supt plapoma roșie, răsări capul micuțului. Copilul se frecă la ochi, se ridică în picioare, s'apropie de marinar, și-i sărută mîna.

«Ce mai faci tu, măi ștregarule? te-ai făcut mare, hai?

Și mîna butucănoasă începu a netezi obrazul fraged. Copilul se uita cu bucurie la el, apoi prinse a vorbi cu glas tare.

«Ia 'ntreabă-l ce-a 'nvățat?» șopti Cassandra. După aceia se apropie de pat și ridică pe cel mai mititel, înfășurat și strîns ca un pachet.

«Da pe mine nu vrei să mă vezi, tată? M'am făcut *male!*»

Antohie și-apropie obrazul păros și voi să-l sărute. Copilașul se uită spăriat la dînsul și 'ncepu a plînge.

«Tata, mamă, tata, nu te speria!» zise femeia, cercînd să-l liniștească.

Marinarul se sculă și 'ncepu să-și rotească ochii pe păreți.

— Cumătru Nastase e sănătos? întrebă el.

— Sănătos și voinic cît un cal.

— Da, al-de văru-meu Ilie, a mai fost pe aici?

— A fost numai odată.

— Da lemnarul pe care-l arvonisem înaintea plecării, a făcut bine ușa?

— Binișor, dar m'a cam purtat cu vorba vre-o lună de zile...»

În sobă focul prinse a duduî vesel și Casandra se învîrtia de colo pînă colo rînduînd oalele.

Antohie se apleacă, dezlegă bucceaua și scoase un pachet, pe care-l dezvăli, cu grijă.

«Iaca nevastă, Ț'am adus de-o rochie; vino și vezi dacă-ți place...»

Femeia se răpezi, luă stofa din mîna bărbatului, se uită la ea cu bucurie, apucă pe bărbat de după cap, îl sărută și zise:

«Tocmai îmi trebuia; și-î frumoasă, par'c'ăi fost într'un gust cu mine.

— Gîci, cit am dat pe ea?

— Poi, dă... la vre-o zece franci.

— Cam așa ceva vine, în monedă olandesă...»

Apoi, dezvălînd un alt pachet, scoate un fes și-l întinde băiatului.

«Mihăluță, ia te uită ce Ț'a dus tata din Constantinopole; pune-l în cap, să vedem cum îți șade...»

Copilul luă fesul cu moțul negru, se uită la el, apoi începu a sări prin casă bătînd din palme:

«Iaca, mamă, ce mi-a adus tătucu!»

— Vezi, să fii cuminte și să 'nveți!

Casandra aduse strachina cu borș, mămăligă, un ardei și le puse pe masă. Turnă borșul prin farfuri, apoi tustrei se așezară pe scaune, începînd a sorbi.

După un timp, marinarul scoase o sticlă cu bere, o destupă și turnă băutura prin pahare.

«Noroc. Bine v'am găsit sănătoși! zise el, ciocnind paharul.

— Bine-ăi venit!..» șopti femeia.

Apoi lăsînd paharul jos, întrebă din nou:

«Asta-î tot din Rotterdam?

— Da, din Rotterdam.

— De-acolo de unde-s fetele frumoase?»

Marinarul zîmbi pe supt mustață, închise un ochi și duse lingura la gură.

«Rizi, ha? Mi-se pare că Ț'a căzut vre-una la inimă!»

El tăcu, o apucă de bărbie, apoi netezînd-o pe frunte, îngînă cu glas trăgănat:

«N'ai grijă; nu te dau eu nici pe zece spălăcite de-acelea...»

Afară, vîntul nopții s'abātu pe la geamuri, le cercă dacă-s bine prinse, apoi fugi mai departe chiuînd. Un cine prinse a lătra cine știe unde, iar glasul lui, slăbit de depărtare, abia putea s'ajungă în căsuța liniștită.

NECULĂI DUNĂREANU.

CUGETĂRI

Numai formele mor, și acea formă a conștiinții care e personalitatea noastră.

*

E ciudat că nemuritor în noi e numai ceia ce e mort.

X.

CÎNTECUL DIMIŢEȚII

În calea-ți de glorie plină
 Vezi noaptea 'n desişuri cum moare,
 Iar codrii treziți și se 'nchină
 O soare, o soare,
 Tu dulce izvor de lumină!

Pe-argintul căruntelor plete
 Dai munților scumpă cunună,
 Dai glas zburătoarelor cete....
 Și'n vale răsună
 Cîntarea grăbitelor fete!

Supt sprintene, albe picioare
 Se scutură roua din luncă...
 Iar coasa răsună în zare...
 O tu, sfintă muncă,
 De viață, puteri, dătătoare!...

I. H. SORICU.

„MANASSE“

Dramă în patru acte de *Ronetti-Roman*, București. Editura librăriei *H. Steinberg*
 1900. pp. 180 în 8°.

I.

După câteva succese de vară, într'o grădină din București, față c'un public osîndit să îndure căldurile mari în cîmpul deschis al Capitalei, și spre bucuria presei românești gata să întrecă aceste călduri în entuziasmul ei pentru orice operă în jurul căreia se face convenitul zgomot al vorbelor umflate, — drama «Manasse» a d-lui Ronetti-Roman își serbează abia acum, în zorile primăverii, triumfurile ei extraordinare. De câteva săptămîni în șir, ea ține cu cel mai mare noroc afișul Teatrului Național și un public îndesat evreo-romîn, a căruia proporție numerică etnică este cam aceeași ca a tirgurilor din Moldova, aplaudează în delir, nu numai jocul într'adevăr escelent al actorilor, ci piesa însăși, pe de-a 'ntregul ei. Fericitul autor a fost chemat în repetite rînduri la rampă, onorurile oficiale și neoficiale cele mai înalte ce se pot închipui într'o țară i s'au arătat cu toată graba. Gazetari cari se îndeletnicesc cu critica

de-o zi și critici dramatici cari fac gazetărie, sînt aproape unanimi în osanalele ce cîntă operei pe toate tonurile posibile. Mai mult, piesa a fost considerată de unii ca o revelație literară și nu s'aŭ găsit cutezate și de ciudat gust comparațiile c'un *Nathan der Weise* al lui *Lessing* ori chiar cu operele vecinice ale unui *Shakespeare*, — opere despre care s'a putut vorbi *astfel* de sigur numai celor ce nu le cunosc și poate de către unii cari ei înșiși le vor fi pătruns prea puțin.

Triumfurile acestea, ce ne amintesc gloria dramatică a unui *Aleksandri* și *I. L. Caragiale*, singurii cari aŭ cucerit'o în acest chip strălucit, — sînt ele îndreptățite? Cuprinde *Manasse* în adevăr elementele unui eveniment dramatic de mîna întîia și *romănesc* e aurul literar prețios ce se revarsă materializat în casa Teatrului Național și în beneficiul autorului? Este, în sfîrșit, *Manasse* o piesă ce-și are locul ei meritat pe scena întîieii instituții naționale de educație a țerii prin musele Teatrului, a instituției căreia apostolii romîni i-aŭ pus temelile, autori și artiști romîni i-aŭ creat faima și Statul românesc îi dă subvențiile?...

Să cercetăm. Drama d-lui *Ronetti-Roman* se înfățișează, fără îndoială, drept o lucrare serioasă, drept opera de-o valoare reală a unui talent incontestabil. Eroul ei, *Manasse*, tipul fericit întrupat, armonic și consecvent în toate manifestările sale, al Evreului de rasă, al Evreului sectar, intolerant, urgisitor al creștinilor, fanatic, osînditor, desprețuitor în judecățile lui despre aceștia și foarte îngăduitor față cu scăderile rasei sale, — acest «*Manasse*» are toate însușirile unei creațiuni dramatice. Nu cercetez aici și dreptul la originalitate, dreptul la paternitate al d-lui *Ronetti-Roman* asupra acestui tip-ideal al Evreului național (ori *sionist*); nu caut dacă el nu s'a mai arătat, în aceeași strălucire, altor autori evrei cari nu-s cunoscuți la noi. Cercetarea ne-ar duce prea departe, și munca de făcut nu-î din cele mai atrăgătoare pentru un critic... *ne-sionist*. Însă acest *Manasse* este singurul caracter dramatic în toată opera d-lui *Ronetti-Roman*. *Zelig Șor*, tipul realist al Evreului existent (nu imaginat și idealizat ca *Manasse*), acest tip al Evreului moldovenesc specific — nu-î un caracter dramatic, ci unul de comedie. În țesătura dramei, în acțiunea pe care o domină *Manasse*, *Zelig Șor* ar fi fost merit să aibă rolul modest al unui peronaj secundar. Dar el este un misit, un om îndrăzneț, fără de scrupule și chiar «fără de rușine», precum o mărturișește însuși, cu mîndrie, la sfîrșitul actului I-iu, lui *Matei Frunză*, creștinului fără de credință creștină (p. 58). Cu asemenea calități, *Zelig Șor* o ia înaintea autorului, se îmbulzește prin toate personagiile, se amestecă în toate scenele, vorbește, strigă, face haz, — și iată-l alătura de *Manasse*, în planul întîiu! Aici găsim o scădere foarte mare a dramei. Elementul acesta comic, întrebuițat — însă cu mult cumpăt — de mari dramaturgi, ca *Shakespeare*, se ia la întrecere, într'o piesă gravă, cu eroul ei principal și turbură unitatea acțiunii dramatice. Rostul lui, în proporțiile exagerate pe cari i le îngăduie autorul, e de căutat cu totul în afară de acțiunea dramei. *Zelig Șor* e alcătuit pentru public, numai pentru public; rolul său de mijlocitor cu orî-ce preț, de *misit* desăvîrșit, și-l înțe-

lege în chip ideal: succesul *dramei* pe scenă se datorește în mare parte acestui element *comic*, ceia ce, de sigur, nu-î o calitate a operei, ci a lui Zelig Șor însuși, căruia un alt autor, mai literar, i-ar fi tăiat probabil pofta de-a face pe misitul... pe lângă publicul din staluri și din galerii! Celelalte caractere dramatice, indispensabile acțiunii — *Nisim*, bancherul, *Ester*, soția lui, *Lazăr*, fiul lor, și mai ales eroii lirici, *Lelia*, nepoata lui Manasse, și *Matei Frunză*, iubitul ei, — aceștia sînt abia schițați. Dacă schițele celor d'întăiu (*Nisim* și *Ester*) sînt bine prinse, cuprind un adevăr prin observația justă a tipurilor, — *Lazăr* și *Matei Frunză*, în deosebi acesta din urmă, sînt aproape figuri de ceară. Fără carne și fără oase, ca să vorbesc în stilul plastic pentru care autorul arată une ori mai multă slăbiciune decît destoinicie, — *Lazăr* și *Matei Frunză* aū aerul unor băeți foarte corecți, foarte generoși, cu totul idealști, visători chiar, visători fără hotare, cari însă vorbesc rar și ieaū parte la acțiune și mai rar. Cuvintele cu rost filosoficesc pe care le spun, unde trebuie și unde nu, sînt mai mult declamațiuni frumoase ce fac cinste spiritului adînc al d-lui Ronetti-Roman; o destăinuire a sufletului, o luminare a luptelor ce s'ar petrece în ei înșiși, nu găsim, nu simțim să fie, căci ei d'abia ne mișcă pe icicolo și nu ne cutremură nici-odată. Deasemenea foarte palide, neexistente aproape supt aspectul psihologic, și *de prisos* pentru acțiunea însăși, sînt *Lazăr* și *Natalia*, a doua pereche de iubiți, cari se ivesc numai la cîte-o ocazie, — pentru alții, pentru adevărații iubiți, *Matei* și *Lelia*. S'ar crede că grupul acesta secundar, ce-și spune foarte liniștit, în clipe dramatice puternice, vorbe dulci și frumoase, e adus pe scenă numai ca să înlesnească intrarea în familia lui *Nisim* a lui *Frunză* și mai ales — fuga puritană a *Leliei* la iubitul ei, unde-î lăsată în paza surorii acestuia! Singură *Lelia* este un caracter mai bine prins, deși nici ea nu-î în stare a străbate sufletul nostru cu fiorii zbcucimărilor sufletești ce ni se spune, une ori — mai rar — chiar ni se arată că o scurmă în toată ființa ei delicată.

Scăderile ce-am scos la iveală, sînt *vădite*; nici-unuî spirit critic nu-î pot scăpa. Ele sînt *organice*; forța dramatică a piesei, în desfășurarea, și generală, și de amănunt a acțiunii, scade supt apăsarea lipsei de proporție, a echilibrului în permanență labil dintre rolul diferitelor caractere ce 'nconjoară pe *Manasse*. Totuși le-ar compensa, poate, calitățile incontestabile ale *dramei*: caracterul eroului principal, cam exagerat, nu-î vorbă, în apoteosarea lui fără de margini, însă întreg și puternic; apoi observația psihologică adeseori fină, contrastînd în chip plăcut cu grosolănia sensualismului erotic al lui *Zelig Sor* și al lui *Horn*, de care voiū mai vorbi; realismul tipurilor evreești prin care autorul arată o profundă cunoaștere a rasei sale; în sfîrșit vioiciunea acțiunii și naturaleta dialogului, care, acesta, e fără de cusur. Pentru aceste calități reale s'ar putea judeca mai îngăduitor și scăderile de tehnică, precum obositoarea lungime a întiului act, unde ni se descopăr cu prea multă dărnicie toate firele conflictelor dramatice pe care aproape le prevedem pas cu pas, decî nu ne mai suprind și micșorează încordarea sufletească trebuitoare cetitorilor ori publicului unei piese dramatice; s'ar putea trece cu vederea, deși mai greu, chiar

stîngacia de acțiune și scenică de la sfîrșitul actului al III-lea, unde prin aflarea de către *Manasse* a tainei, teribile pentru el, a «dragostei fetei de evreu (Lelia) cu un creștin» (Frunză), — ne-am aștepta la sfîrșitul fulgerător al eroului (care se mira că părinții unei alte Evreice, soții Kalman, ce fuseseră izbiți de aceiași nenorocire, n'au înnebunit pe loc) și prin urmare la sfîrșitul dramei, pîrînd astfel de prisos actul al IV-lea, dealtminteri atît de reușit în sine.

Dar ceia ce, din punct de vedere *literar*, nu se poate ierta piesei d-lui Rönetti-Roman, este limba românească pe care o scrie d-sa, și o vorbesc personagiile d-sale. O asemenea limbă, unde bîjbîie greșelile cele mai elementare și cele mai supărătoare, e destul că se aude astăzi în largul tîrgurilor moldovenești care, ca Hirliul, înfloriră odată în lumina unei curate și glorioase vieți românești; în literatura noastră, nu există porți nici pe unde ea s'ar putea strecura neobservată, prin contrabandă, precum se strecurară atîtea elemente neromânești prin posturile de graniță din spre Galiția și Rusia, necum să intre în triumf, aclamată de critici și de public. Ca o dovadă pentru oricine, iată numai cîteva din aceste erori, culese la întîmplare: «O sărută în creștet» (p. 8), «O rană în inimă nu se astupă cu vînt» (p. 9); «să mă ducă trei zile cu vorba» (p. 30), «mi-e uscat în gît» (p. 44), «îți recunosc pe obraz» (p. 53), «spune-mă în obraz» (p. 66), «îi trece mina peste păr» (p. 69), «mie mi-e deșert și pustiu în cap» (p. 71), poate chiar «să fii credincioasă cu firea ta» (p. 72), «[Natalia este] bunătatea singură» (p. 80), «mi-e uscat în cap» (p. 82), «la cînd nunta» (p. 85), «să-î fac de gust» (p. 92), «[un concert] nu se știe la ce poate să te folosească» (p. 92), «Lelia te cere [te cheamă]» (p. 110), «am bătătură la degete din cît am sunat» (p. 123), «cîntă încet prin nas» (p. 127), bătrînul ăsta *îmî arde pe suflet*» (p. 151), «viî din capul d-tale?» (p. 158), «pieptul îî umblă greî» (p. 171), «de hatîrul soacrî [soacrei]» (p. 177).

Dar vorba-î a unor străini, a unor Evrei, mi se va zice; autorul a voit să pătreze culoarea locală, redînd vorba personagiilor sale așa cum este; aș crede-o bucuos, dacă n'aș fi găsit greșelile de mai sus chiar și printre observațiile mărunte al autorului pentru actori, ceia ce nu mai poate fi... culoarea locală.

Atîta despre dramă, din punct de vedere literar. Dacă am stăruit mai mult asupra scăderilor ei, se explică: calitățile i-au fost lăudate în chipul cel mai exagerat de criticele publicate până acum, și trebuia arătat că, ori-cum, realitatea este alta: drama *Manasse* nu este nici într'un cas o piesă de mina întîiu; pentru asemenea înălțimi, scăderile o țin greu legată de lumea pieselor nedesăvîrșite, unde nu vom găsi strălucind — mai încape vorbă? — pe nici-un Lessing, dar mi-te pe un Shakespeare!

Considerațiile prea evidente (și ne-artistice) pentru public, manifestate prin rolul covîrșitor al lui Zelig Șor și prin elementul comic prea grămădit și tendențios, îndrumă drama «*Manasse*» spre singura categorie ce-o poate cuprinde: aceia a pieselor trecătoare ce se scriu mai mult pentru scenă, pentru actori, pentru public, decî pentru succesul efemer al zilei sau al zilelor de afiș. În literatură, într'o *anume* literatură, ea va rămînea — dacă va ramînea — pentru caracterul ei filosofic-social și, ca un document al timpului, pentru tendințele ei.

Iar acea anume literatură va fi tot atît de puţin cea românească, pe cît nu scena Teatrului Naţional românesc era chemată să primească o piesă ce păcătueşte greu chiar în contra geniului limbei noastre, printr'o pretinsă limbă românească, ce-ar face bucuria cel mult a unui mititel (Pompiliu) Eliade, străin de rasa noastră tot atît de mult ca şi autorul dramei admirate, printre alţii, şi de către pomenitul anonim *diminutiv* al marelui Eliade.

Un alt articol va lămuri mai de aproape ceia ce se înţelege aici prin însemnătatea caracterului social şi a tendinţelor dramei «Manasse».

ION SCURTU.

ADOLPH VON MENZEL

Bătrîn, aproape de a încheia al noulea deceniu al vieţii sale, a murit în ziua de 9 Februar pictorul A. v. Menzel. Spiritul lui mare, cu putere nemărgenită de muncă, a fost ultima flacără din-epoca ştiinţifică de strălucire a lui Helmholtz, Mommsen, etc., care a dăinuit pînă astăzi. Căci Menzel, de şi şi-a mărginit activitatea numai în artă, totuşi a fost mai mult un om al ştiinţii. Arta pentru el a fost numai o haină cu care a încercat să acopere asprimea gîndului. Să spuie lămurit ceia *ce a fost*, — pentru acest scop a desfăşurat acea sîrguinţă uriaşă, mai fără seamăn în toate timpurile.

Menzel s'a născut la 8 Decembre 1815, în Breslau. Tatăl său, director al unei şcoli de fete şi litograf, se hotărăşte să-şi facă fiul cărturar, dar nevoi băneşti împiedecă săvîrşirea acestei dorinţi, așa încît copilul e nevoit să ajute în prăvălia tatălui. Cam pe cînd Adolph era de vre-o 15 ani, bătrînul Menzel îşi mută litografia în Berlin, unde, după un an, moare, lăsîndu-şi nevastă şi fică în seama tînărului fiu.

Ca ajutor al tatălui, Menzel, desemnînd etichete, reclame, viniete, a deprins această artă pînă la măiestrie, așa încît, în anul 1833, cînd scoate prima fascicolă de litografii: «*Întîmplările vieţii unui artist*», ea e primită cu admiraţie din toate părţile; îndată după aceasta, scoate şi o a doua fascicolă: «*Fapte memorabile din istoria Brandenburgului*»; tot odată dă la lumină şi citeva tablouri în ulei, ca: *Partida de şah*, *La arme*, *Sfat de familie*, etc., — cel din urmă un subiect din secolul al XVIII-lea.

În anul 1839 Menzel primeşte de la editorul Weber din Leipzig însărcinarea să illustreze istoria lui Frideric cel Mare de Franz Kugler, care însărcinare o împlineşte prin vre-o 400 de table xilografice. Ca întregiri la această urmează cele două caete de cromolitografii: «*Armata lui Frideric cel Mare*» şi «*Revista armatei acestuia*» cu text de E. Lange. Tot acum, după însărcinarea regelui Frideric-Wilhelm al IV-lea, illustrează şi cele treizeci de volume de opere ale lui Frideric cel Mare.

În acest timp de vre-o 18 ani, Menzel a săvîrşit partea cea mai mare şi mai însemnată a operei sale; e o istorie în figuri a sec. al XVIII-lea, nu născută din fantasia unui artist, ci din studiul aspru al unui om de ştiinţă, care, cu neobosită răbdare, din documentele rămase căuta să întemeieze iarăşi timpul trecut. Zile întregi şi-a petrecut Menzel în arsenalul din Berlin desemnînd rămăşiţele uniformelor trecute, din care şi-a întregit modelele ce-i permiteau să îmbrace ca după comandă personagiile, ce şi ele se mărgeniau a fi întocmai după datina istorică.

Așa s'a născut nenumăratele deseme în lemn şi piatră, care mulţămită

numai tehnicei minunate de executare, au cîştigat locul cel mai de cinste în templul artei. Legate mai de fiecare pagină a istoriei, ele redau fără deosebire pe Frideric cel-Mare, pe nobilul ceremonios, pe viteazul soldat prusian, fie în război, fie în pace, fie la sărbătoare. Toată această lume, desemnată ca după natură, a influențat atîta pe poporul german, încît se poate spune că azi el vede timpul lui Frideric prin ochii lui Menzel.

Ca artă aceste foi nu sînt desăvîrșite: ele au nevoie să fie tălmăcite prin text, sau mai bine ele sînt numai o parte adăusă a textului. Persoanele reprezentate, deși credincioase spiritului rococo, deși liberate de «posă», care era patima timpului în care le-a săvîrșit maestrul, totuși trebuie să se miște *puternic* ca să trăiască,—expresia vieții în portret lipsind mai cu totul. Toate aceste caractere de exactitate, de amănunte obositoare, apropie tablourile lui de valoarea științifică, dar le îndepărtează de adevărata valoare a operei de artă.

Tot din acest timp sînt și cele două renumite tablouri: «*Masa în Sanssouci*» și «*Concertul de flaut*», tablouri care rătăcesc pe cel ce încearcă să vorbească numai dintr'un punct de vedere asupra marelui maestru, ele avînd același merit, și ca operă de artă, și ca document istoric.

Născute par'că numai din dragul frumosului, ele rămîn totuși ilustrațiile de mai 'nainte, ce au prins acum viață și trăiesc în lărgimea nesfîrșită a adevăratului tablou de artă. Coloarea, altă dată întrebuintată numai în folosul clarității, al exactității, acum își adaugă partea ei de farmec din simț pur estetic. E atîta poezie dulce în lumina roșiatică a luminilor policandrelor — din Concertul de flaut —, care se varsă peste fințele delicate pierdute în ascultare, e atîta armonie în strălucirea costumelor de mătăasă ale persoanelor care, fermecate, ascultă fineța convorbirii dintre Voltaire și Frideric cel Mare în «*Masa din Sanssouci*... În aceste două tablouri, fiecare sîntă e și o neapărată parte a totalului și e și pentru sine un tot; e o dispoziție sufletească care plutește în întreaga scenă, dar care se oglindește în fața fiecăruia, așa cum e schimbată de felul lui de a simți: e așa de mult în aceste două tablouri, încît ele singure ar fi ajuns nemurirea maestrului. Lor li urmează «*Frideric cu ai săi la Hochkirch*», tablou care azi împodobește un părete din camera de lucru a actualului Împărat și «*Încoronarea lui Wilhelm I la Königsberg*, cu care începe ilustrarea istoriei lui Wilhelm I-ii, continuînd prin «*Plecarea lui la războiul din 1870*», «*Pausă de joc*», «*Cerc*, «*Souper*, «*Causerie*, «*episod de bal*, etc. Toate, prinse din lumea de la Curte, ele sînt par'că născute dintr'o necesitate de strălucire cu care se obișnuise Menzel istorisînd trecutul. Acum numai la- palat mai avea prilejul de a vedea uniformele peștrițe, rochile de mătăse încărcate (haina modernă neagră se vede rar în tablourile lui), tot luxul și toată delicatețea rămase ca un eco din timpul uitat. Aici în saloanele Curții, mai putea el găsi capriciosul ornament rococo ce împodobia părății și tavanele, căci altă arhitectură, altă artă decorativă era ca mută pentru Menzel; chiar și bisericile în tablourile sale («*Împodobirea altarului*», de pildă) nu sînt gotice ci rococo.

În anul 1875 Menzel sfîrșește un tablou: «*Fabrica de fierărie*», care iese din ciclul celor istorice; e ceva din actualitate, pentru care în tineretă maistrul nu avea ochi, dar acum în aceasta, precum și în toate aquarelele și *guazele* unite sub numele de «*album de copii*», iese la iveală interesul pentru lumea încunjurătoare. Însă lumea aceasta e rece, aproape moartă, și e siresc; pe artist îl preocupa redarea fidelă a realității așa cum e, și nu însuflețită de aparență — așa cum pare. Colorile sînt obiectiv legate de lucruri, nici urmă de impresia curatei lor valori, de armonia lor (excepție: «*Un interior*», în care problema luminii e tratată

cu pricepere de impresionist). Totul e numai un soiū de fotografie, care prin tehnica fără seamăn țintește să ajungă un cit mai înalt grad de realism. Și tablourile xilografice de mai tirziū la «*Der zerbrochene Krug*» a lui Heinrich von Kleist, la «*Germania*» lui Johannes Scherr, precum și nesfirșitul număr de schițe, se leagă de cele spuse mai sus asupra întregii opere uriașe a acestui pitic cu spirit pătrunzător, cu mîni (căci întrebuița cu aceiași ușurință și dreapta și stînga) de o măiestrie neîntrecută, — care numai la desemnatorii iaponeși și-ar mai găsi samăn ca activitate.

Singur, neinfluențat de nimeni, a străbătut drumul vieții, care i-a părut aspru văzut numai de ochii lui veșnic încruntați, dar care 'n realitate a fost numai lauri, laudă și admirație. Teri străine ca Franța și Anglia îl numesc membru al Academiiilor lor și Germania îi acordă Ordinul Vulturului Negru, care-i aduce tot odată și titlul de nobleță, dar care nu a schimbat decît porecla maestrului democrat, din «*Mîcul Menzel*» în «*Mica Escelență*», adăugînd poate (pentru ceilalți) dovada admirației și a unui suveran.

RADU ANDREA.

CRONICĂ

«*Revista noastră*» se chiamă noua și bună publicație a cărei directoare e d-na Constanța Hodoș. Ea vrea să se îndrepte mai ales către femei, și colaboratorii vor fi mai mult scriitoare decît scriitori. No. 1 coprinde începutul piesei «*Mintuire*» de d-na Hodoș, poezii și nuvele. Cronica e făcută de d. I. Gorun, care apreciază poeziile d-rei Cunțan.

*

Studiul d-lui G. Popovici: «*Anul de la Martie în Moldova în timpul lui Alexandru-cel-Bun*» (din «*Convorbiri literare*», XXXIX) e mai puțin discuția sistemului cronologic ce se întrebuița de Moldoveni într'o vreme nu tocmai sistematică în toate, cît o foarte însemnată contribuție la istoria veacului al XIV-lea și al XV-lea. Izvoare cu totul nouă și de cea mai mare însemnătate sînt aduse la lumină de autor, a cărui erudiție e cît se poate de întinsă și de solidă. Multe puncte de vedere ingenioase se deschid cu acest prilej. Curtenia d-lui Popovici față de cei cu altă părere e desăvîrșită.

*

«*Spre Albania*» de C. S. Constante (București, 1905), frumoasă cărticică avînd pe frontispiciu un chip de crunt Albanes (dacă o fi Albanes), e, în felul ei, o carte bună. Titlului ei nu-i corespunde însă decît în parte. Autorul, altfel necunoscut, arată întâmplările sale de călătorie, și mai însemnate și mai puțin însemnate, și mai puțin potrivite pentru a fi spuse altora și mai puțin potrivite, — căci odată se arată soarta pe care au avut-o niște cărți postale ilustrate, care înfățișau chipuri goale, pe care d. Constante le numește cu toată cuviința: «*nuduri*». Se dau lămuriri de tot felul asupra Scopiei (Ușchiub), de unde d-sa e originar, și despre Prizrend. Un capitol caută să înfățișeze felul de viață al Albanesilor. În altul se tratează, pe calea unei sirguitoare compilații, despre toate lucrurile macedonene. Într'un rînd, autorul are

ideia de a tipări și o inscripție antică. Conclusia, firește foarte măgulitoare pentru noi, e că Puterile Europei au datoriat de a întemeia «un Stat autonom romîno-albanes sub suzeranitatea Turciei». Puterile au multe datorii, ce e dreptul, dar ele se țin mai mult de acelea care sînt în legătură cu interesele lor, bine și îndelung cumpănite. Ar fi acest Stat în interesul Puterilor? Ar trebui cineva ca să le convingă. Pentru d. Constante acest om providențial e și găsit: el nu poate fi decît d. Take Ionescu, căruia i se dedică lucrarea «pentru interesul ce poartă chestiunii naționale din Macedonia». Altfel, e o carte ce se cetește ușor și poate folosi de sigur.

*

D. Pericle Papahagi dă la iveală, supț auspiciile Academiei Romîne, o lucrare de un mare preț. «Basmelor aromîne», ale Romînilor din Macedonia, nu cuprind numai o culegere bogată de povești în dialect — pe care din nenorocire nu le putem înțelege, așa încît ar fi trebuit și o traducere —, ci și o scurtă, dar interesantă prefață asupra împrejurărilor în care se spune și se ascultă povestea acolo, precum și un foarte întins glosar, lucrat cu o răbdare și o pricepere deosebită.

*

În broșura «Așezarea vorbelor în românește», extras din «Analele Academiei Romîne», d. I. Slavič nu dă, firește, norme sintactice pentru scriitori. Ele nu se pot da, ci atîrnă de felul de cugetare al fiecăruia. Dar corectul prosator al «Nuvelor» critică în câteva exemple, luate din autorii cei mai buni, scrisul nostru obișnuit în epoca modernă. Se înseamnă greșeli de limbă chiar la cîte unul mai vechiu, un Nicolae Costin, d. ex. Ar fi găsit altele dacă ar fi luat în cercetare chiar și cărțile religioase dintr'o epocă și mai veche.

Căci iată ce este cu sintaxa românească. O păstrează neschimbată, pe temelile ei de străveche înțelepciune, poporul. Cărturarii s'au îndreptat însă după acea literatură străină pe care o cunoașteau mai bine și din care tălmăciau mai mult. Așa s'a format o sintaxă romîno-slavonă, una romîno-latină, astăzi o sintaxă romîno-francesă. De la o vreme, lumea începe să creadă că *aceasta* e cea bună, și se ajunge astfel la acea minune că lucrări scrise în sintaxa cea adevărată a poporului sînt judecate de cărturari — să-mi fie îngăduit a pomeni lucrările mele — ca greoaie și ciudate. Ce întoarcere pe dos a lucrurilor!

*

Mai interesant în nr. 2 al «Archivei» din Iași e articolul d-lui T. Burada asupra încercărilor de teatru, făcute la începutul veacului trecut în Moldova. D. Burada citează cîteva mărturii scoase din «Archiva Senatorilor» de la Chișinău. Teatrul ieșean din 1810 era însă un teatru *rusesc*, pentru ofițerii ruși ai ocupației.

*

La Sibiu încep conferințe instructive. Una s'a și ținut, despre Alecsandri. Cele multe înainte!

N. IORGA.